МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Министерство образования и молодежной политики Чувашской Республики
Администрации Аликовского муниципального округа
МАОУ "Яндобинская СОШ" Аликовского муниципального округа"

РАССМОТРЕНО	СОГЛАСОВАНО	УТВЕРЖДЕНО
Руководитель ШМО	Заместитель директора по УВР	Директор
________________________ Медведева Н.З.	________________________ Григорьева Л.А.	________________________ Кондратьев А.П.
Протокол №1 от «30» августа 2024 г.	Протокол № от «30» августа 2024 г.	Приказ №206 от «30» августа 2024 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Литературное чтение на родном (чувашском) языке»

для обучающихся 1-4 классов

с. Яндоба 2024

1. «Литература вулавĕ» предметăн пайрам результачĕсем

Харкамлăх результачĕсем:

- сăмах искусствипе киленме вĕренсе пыни;
- тăван халăх тата кӳршĕ халăхсен культурине хисеплеме, пуринпе те тӳсĕмлĕ те çураçуллă пулма хăнăхса пыни;
- илемлĕ хайлавсем вуланă-тишкернĕ май ачасен илем туйăмĕ аталанни, вĕсен илем пахалăхĕсене ăша хуни.

Предметсен пĕрлĕхлĕ результачĕсем:

- тĕрлĕ хайлав тишкернĕ май хăйсен тата ыттисен ĕç-хĕлне сăнама, хаклама хăнăхма пуçлани:
- вуласа е итлесе пĕлнĕ информацие аса хывма, асăмлама вĕренсе пыни;
- мăшăршарăн, ушкăнпа пĕрле ĕçлеме - хăйсем хушшинче рольсемпе ĕçсене уйăрма, пĕрлĕхлĕ ĕçĕн харкам пайне пурнăçлама - вĕренме пуçлани.

1 класс

«Литература вулавĕ» предметăн пайрам результачĕсем:

Вĕренекен пĕлу илет:

- вулав пахалăхĕсем çирĕпленни, вулав тĕсĕсемпе мелĕсене алла илсе пыни;
- сасăллă пуплевĕн пĕлтерĕшлĕ мелĕсене (хăвăртлăхĕ, янăрав- лăхĕ, кĕвĕлĕхĕ) кирлĕ пек улăштарма вĕренни;
- текст тишкерĕвне малалла вĕренсе пыни;
- тăван чĕлхери тĕп сасăсене, вĕсене палăртмалли сас паллисене, сăмахри сасăсен пахалăхне, йĕркине, хытă тата çемçе сасăсене сăмахра паллама, çырура палăртма пĕлни;
- сăмахсене, предложенисене, пысăк мар тĕрлĕ жанрлă текст- сене вуласа ăнланма пултарни;

- **Вĕренекенĕн пĕлу илме май пулать:**
- ансат жанрсене (юмах, калав, сăвă) пĕр-пĕринчен уйăрса илме пултарни;
- хăш-пĕр илемлĕх мелĕсене (танлаштару, эпитет, метафора) курма-сăнама тытăнни;
- литература пĕлĕвĕн ансат ăнлавĕсемпе паллашни.
- ыйтусем тăрăх ансат предложени членĕсем хушшинчи çыхăнăва палăртма вĕренни;
- предложение пысăк сас паллирен пуçласа çырма, ун вĕçне, интонацие кура, пăнчă, ыйту е кăшкăру палли лартма пĕлни;

2 класс

«Литература вулавĕ» предметăн пайрам результачĕсем:

Вĕренекен пĕлу илет:

- вулав пахалăхĕсем çирĕпленни, вулав тĕсĕсемпе мелĕсене алла илсе пыни;
- сасăллă пуплевĕн пĕлтерĕшлĕ мелĕсене (хăвăртлăхĕ, янăрав- лăхĕ, кĕвĕлĕхĕ) кирлĕ пек улăштарма вĕренни;
- текст тишкерĕвне малалла вĕренсе пыни;

- ансат жанрсене (юмах, калав, сăвă) пĕр-пĕринчен уйăрса илме пултарни;
- хăш-пĕр илемлĕх мелĕсене (танлаштару, эпитет, метафора) курма-сăнама тытăнни;
- литература пĕлĕвĕн ансат ăнлавĕсемпе паллашни.

Вĕренекенĕн пĕлу илме май пулать:

- ансат жанрсене (юмах, калав, сăвă) пĕр-пĕринчен уйăрса илме пултарни;
- хăш-пĕр илемлĕх мелĕсене (танлаштару, эпитет, метафора) курма-сăнама тытăнни;
- литература пĕлĕвĕн ансат ăнлавĕсемпе паллашни.
- ыйтусем тăрăх ансат предложени членĕсем хушшинчи çыхăнăва палăртма вĕренни;
- литература жанрĕсем (калав, сăвă, юмах, юптару) çинчен туяннă пĕтĕмĕшле ăнлавсене чухлани тарăнланни;
- тĕрлĕ жанрлă литература хайлавĕсене тишкерес мехел аталан-
- текстра çырса кăтартнă пулăмсене, вĕсен сăлтавĕсене тишкерме вĕренсе пыни;
- хайлавсене вуланă, тишкернĕ май ансат сăнарлăх хатĕрĕсене (эпитет, сăпатлантару, темиçе хут калани, метафора) курма хăнăхса пыни

3 класс

«Литература вулавĕ» предметăн пайрам результачĕсем:

Вĕренекен пĕлӳ илет:

- словарьсемпе, справочниксемпе усă курма вĕренсе пыни;
- кĕнекепе ирĕклĕн ĕçлеме пĕлни: уйрăм палăртусемпе,тупмаллисемпе усă курса кирлĕ текста, унти палăртнă вырăнсене хăвăрт тупса сĕннĕ ĕçсене пурнăçлани;
- тĕрлĕ информации çăл куçĕпе усă курма пултарни;
- кĕнекепе, словарьсемпе, справочниксемпе, текст патне панă иллюстрацисемпе ĕçлеме хăнăхса пыни;
- вулавăн тĕрлĕ тĕсне (паллашуллă, тĕпчевлĕ-тишкерӳллĕ, суйлавлă, шыравлă) алла илсе пыни;
- мăшăррăн, пĕчĕк ушкăнпа, пĕрле ĕçлеме – хăйсем хушшинче рольсемпе ĕçсене уйăрма, пĕрлĕхлĕ ĕçĕн харкам пайне пурнăçлама вĕренсе пыни.

Вĕренекенĕн пĕлӳ илме май пулать:

- текстпа ĕçлеме пултарни: темипе тĕп шухăшне палăртни, тишкерӳ ыйтăвĕпе çыхăннă информации тупни;
- пĕтĕмлетӳсем патне пыма, пулăмсемпе сăнарсен хăтланăшĕсен çыхăнăвĕсене ăнланма, сăлтавлама вĕренсе пыни;
- текстра геройсен шухăшне çирĕплетекен вырăнсене тупма пултарни;
- сăнарсен ĕçĕ-хĕлĕпе хăтланăшĕсене, кăмăл-туйăмне тишкернĕ-сăнанă май пĕтĕм этемлĕх ырлăхĕсемпе пахалăхĕсене ăша хывас, ырăпа усала уяс хăнăхусем аталанса пыни;
- илемлĕ литература жанрĕсен (тĕрлĕ юмах, калав, сăвă, юптару) тĕп уйрăмлăхĕсене курма вĕренсе пыни.

4 класс

«Литература вулавӗ» предметӑн кӗтекен пайрам результатсем

Пуплев тата вулавсӑ ӗс-хӗлӗ

Вӗренекен пӗлӳ илет:

- яка, такӑнмасӑр, тӗрӗс, пулттаруллӑ, харкам кӑмӑлне тата чи кирлӗ вырӑнсене палӑртса, предложенисемпе текст пайӗсем хушшинче тивӗçлӗ тӑхтавсем туса вулама:
- вулав тӗллевне ӑнланса вулав тӗсне (паллашу, суйлавлӑ, шыравлӑ, тишкерӳллӗ) суйласа илме;
- çемье тата халӑх йӑла-йӗркипе уявсене ӑнланма, вӗсене упрама;
- çемьере, класра тата шкулта ирттернӗ уявсенчи асра юлнӑ самантсем çинчен каласа пама; харкам калавӗнче ваттисен сӑмахӗсе6мпе, каларӑшсемпе усӑ курма пӗлме;
- поэтсем тӑван тавралӑха, çут çанталӑка еплерех сӑнарласа сӑнланине сӑнама;

Ырӑпа усал, илем ӑнлавӗсене ӑша хума, ырӑпа усала уяма, илеме сӑнама, çакӑн çинчен каласа пама;

- текст тишкерӗвӗн ансат мелӗсене харпӑлама, тӗслӗхпе усӑ курса вуланӑ хайлавӑн кӗске аннотацине (автор, хайлав ячӗ, теми, сӗнӳсем) калӑплама;

Вӗренекенӗн пӗлӳ илме май пулать:

- хайлава харкам тӗллӗн вулама, теп шухӑшне ӑнланма, автор позицине курма, вулани тӑрӑх ыйтусем лартма, хуравӗсене текстра тупма, текста пайсене уйӑрса ят пама, план тӑрӑх тӗрлӗрен (тӗплӗн, кӗскен, суйлавлӑ) каласа пама, пӗр-пӗр ыйтӑва хуравлама тата харкам позицине палӑртма;
- вулани тӑрӑхыйтусем лартма, текстра вӗсен хуравне, харкам курӑмне çирӗплетекен самантсене тупма;
- библиотекӑсенче харкам тӗллӗн вулама кӗнеке шыраса тупма, вулани çинчен ыттисене каласа пама, сӳтсе явма;
- библиотекӑри тематикӑлла каталогпа усӑ курма вӗренме;
- Палӑртуллӑ вуланӑ май тивӗçлӗ интонаци, хӑвӑртлӑх суйласа илме,тӑхтавсем тума, жанр уйрӑмлӑхӗсене уяма;
- илемлӗ хайлавсенче сӑмах вӑйне курма;
- кӗнекесемпе библиотекӑсем çинчен ирттерекен проектсене, вулав конференцийӗсемпе выставкисене хутшӑнма.

Ӑславлӑх ӗç-хӗлӗ

Вӗренекен пӗлӳ илет:

- харкам тӗллӗн шутласа халӑх сӑмахлӑхӗн вак жанрӗсем евӗрлӗ хайлавсем ӑсласма;
- вулав пӗлтерӗшлӗ çинчен калӑпӑшӗпе пысӑках мар сочиненисем, вулани евӗрлӗ прозӑллӑ текстсем çырма;
- хайлав содержанине автор е пӗр-пӗр сӑнар ятӗнчен каласа пама;
- халӑх юмах-халапӗсенче сӑнланнӑ йӑла-йӗркесене ӑннланма, вӗсен хӑй евӗрлӗхне курма, çакӑн çинчен каласа е çыса кӑтартма пултарма;

Вӗренекенӗн пӗлӳ илме май пулать:

- тӗрлӗ проект валли материал пухма, ваттисен сӑмахӗсемпе каларӑшсене, паллӑ çыравçӑсемпе ӑсчахсен ӑслӑ шухӑшӗсене çырса илме;

- вулавçă конференцицĕсене, вулавçă конкусĕсене, литераиура уявĕсене, викторинăсене хутшăнма;
- вуланă кĕнекесем çине хаклав çырма пултарма;

Литературоведени пропедевтики

Вĕренекен пĕлӳ илет:

- сăвăлла хайлавсен уйрăмлăхĕсене анланма: йĕркесен майлашăвĕ, рифма, ритм;
- юптарусенчи сăнапсене палăртма, вĕсене сăнлама, юптарусен моральне ăнланма тата ăнлантарма, вĕсемпе килĕшӳллĕ ваттисен сăмахĕсемпе каларăшсене тупма пултарма;
- автор хайлаври хăш сăнар позицине ырланине палăртма, çакна кăтартакан самантсене хайлавра тупма вĕренме;
- халăх тата автор юмахĕсен, калавпа юптарун, лирикăлла сăввăн уйрăмлăхĕсене ăнланма;

- **Вĕренекенĕн пĕлӳ илме май пулать**

- хайлавсенче сăнарлăх хатĕрĕсене тупма;
- тĕрлĕ текстсене танлаштарма, шайлаштарма, уйрăм литература ăнлавĕсемпе (халăх сăмахлăхĕн тата автор литератури, текст тытăмĕ, сăнар, автор) тата сăнарлăх хатĕрĕсемпе (танлаштару, эпитет, сăпатлантару, метафора) усă курса ансаттăн итишкерме;
- хайлаври сăнарсен тата автор позицине палăртма;
- Евĕрлесе прозăлла тата сăвăласа хайлама.

Предметăн шалашĕ (содержанийĕ)
1 класс

Пĕрремĕш çур çулхи вĕрентӳ çинчен (4 тапхăра пайлама пулать)

1 тапхăр. Илемлĕ хайлав çинчен пĕтĕмĕшле ăнланасси.

Ăса хывмалли ăнлавсем. Йĕркелемелли ăнлану-ăслайсем (компетенцисем).

«Хайлав» тата «илемлĕ хайлав» ăнлавсене уçăмлани. Ансат, ачасен ӳсĕмне тивĕçлĕ илемлĕ хайлавсене итлесси-тăнласси, йышăнасси (восприятие). Хайлав авторĕ. Хайлава итленĕ май хăйсен мĕнле кăмăл-туйăм çуралнине сăнасси.

2 тапхăр. Халăх сăмахлăхĕ. Вак жанрсем. Юмахсем.

Ăса хушмалли тĕп ăнлавсем, йĕркеленмелли ăслай хăнăхусем.

«Халăх сăмахлăхĕ» тата «ача-пăча сăмахлăхĕ» ăнлавсене уçăмлани. Халăх сăмахлăхĕн хайлавĕсене тахçан авал хайланине, вĕсем ламран лама якалса сăмах вĕççĕн куçса пынине, вĕсен авторĕ халăх пулнине ăнланни. Ача-пăча сăмахлăхĕн вак жанрĕн хăш-пĕр тĕслĕхĕсемпе паллашни, вĕсене (чĕнӳ-йыхрав юррисем, шутлав сăввисем, хăвăрткаларăшсем, тупмалли юмахсем) палласа илме пултарни, вĕсен хăйевĕрлĕхне, йĕркеленĕвне сăнама пĕлни. Хăйсем çак жанр тĕслĕхĕсене хайлама хăтланни.

Чĕнӳ-йыхрав юррисем. Авал вĕсем йăла-йĕркене тытса пырассипе çыхăннă хайлавсем пулни (çут çанталăка, пулăмсемпе япаласене ыйтаççĕ, йăлăнаççĕ, ӳкĕтлеççĕ).

Чĕнӳ-йыхрав юррисен йĕркеленĕвĕ (чĕнӳ, ӳкĕтлени-ыйтни-йăлăнни, тав тума пулни). Хайлавсене вĕсен тытăмĕпе йĕркеленĕвне кура ушкăнласси: мĕн тума ӳкĕтлеççĕ (кайма, килме т.ыт.те) мĕн пама пулаççĕ.

Ачасем хӑйсем, тӗслхӗрен, хӗл часрах кайтӑр, ҫу часрах ҫиттӗр тесе ӳктӗлесе чӗнӳ-йыхрав юррисем хайлама пултарни.

Шутлав сӑввисем. Хайлавсен хӑйеверлӗхӗ: мӗн тума кирли (ертӳҫине, хӑвалакана палӑртма т.ыт.те); сюжет тата композици («сик тух», «мана тыт» т.ыт.сӑмахсемпе вӗҫленни); пытарӑнчӑк сӑмахсем, шутлав пурри (пӗрӗ,ирӗ, вирӗ..)

Хӑвӑрткаларӑшсем. Жанр хӑйеверлӗхӗ. Хӑвӑрткаларӑшсене калама йывӑррипе вӑрттӑнлӑхне ӑнланни (ку хайлавсене ытларах пӗр сасӑсемпех, анчах тӗрлӗ йӗркепе усӑ курса калаҫҫӗ. ҫавна пула сасӑ тӑвакан аппарат самантрах тепӗр май йӗркеленме ӗлкӗреймест).

Хӑвӑрткаларӑшсене мӗнле каламалли. Малтан васкамасӑр калама пуҫлаҫҫӗ те хӑвӑртрах та хӑвӑртрах, кашни сасса уҫӑмлӑ, сывлӑш ҫавӑрса ямасӑр каламалла. Харкам тӗллӗн хӑвӑрткаларӑшсем хайлама хӑтланни.

Тупмалли юмахсем. Жанр хӑй евӗрлӗхне ӑнланни (вӗсене ахаль кӑна итлемелле мар, тупсӑмне тупмалла). Ачасем хӑйсем те тупмалли юмах ӑслама пултарни.

Тупмалли юмахсен тытӑмӗ. Вӗсем икӗ пайран тӑраҫҫӗ, вӑрттӑнлӑхӗ пӗр пайӗнче. Вӗсене хайламалли тӗп мелсем (танлаштару, сӑпатлантару), вӗсене палӑртма, ҫак мелсемпе хӑйсем те тупмалли юмахсем хайланӑ чух усӑ курма пӗлни.

Пӗр япала ҫинчен тӗрлӗ тупмалли юмах , тӗрлӗ япала ҫинчен пӗр евӗрлӗ тупмалли юмах пулма пултарнине ӑнланни.

Юмахсем. Жанр хӑй евӗрлӗхне ӑнланни (юмахра мӗн ҫинчен те пулин юптарса калаҫҫӗ. Унта чӗр чунсем те ҫынсем пекех калаҫаҫҫӗ, нихҫан та пулма пултарайман ӗҫсем пулса иртеҫҫӗ). Юмахсен сюжет тытӑмне, чӗлхин хӑш-пӗр вӑрттӑнлӑхӗсене сӑнаса ӑнланни (пуҫламӑшӗ, вӗҫӗ пӗрешкелтерех, юмахсенче час-часах пӗр сыпӑках, пӗр ӗҫ ҫинченех темиҫе хут калани пулать).

Халӑх сӑмахлӑхӗ

Халӑх сӑмахлӑхӗ *(сӑвви-юрри)*

Чӗнӳ-йыхрав сӑвви-юрри

Юмах юпа тӑрринче

Юмахсем

Сӑвӑлласа ҫырнӑ хайлавсем,вӗсен хӑйьевӗрлӗхӗ

Прозӑпа ҫырнӑ хайлавсем. «Калав» ӑнлав

Ҫыравҫӑ хайланӑ юмах

3 тапхӑр. Литература хайлавӗ. Сӑвӑласа тата прозӑллӑ хайлавсем.

Ӑса хывмалли тӗп ӑнлавсем, йӗркелемелли ӑслай-хӑнӑхусем (компетенцисем).

«Илемлӗ литература хайлавӗ», «автор» ӑнлавсене уҫӑмлани. Илемлӗ хайлава тӗрлӗрен (сӑвӑласа тата сӑвӑламасӑр, прозӑлла) калӑплама май пуррине ӑнланни. «Калав» ӑнлав (вӑл илемлӗ хайлавӑн пӗр тӗсӗ (жанр\), унта ӗҫсемпе пулӑмсене сӑвӑламасӑр каласа параҫҫӗ). Калава ансаттӑн тишкерме (Мӗн ҫинчн каланӑ? Сӑмах камсем е мӗнсем ҫинчен пырать?), тытӑмне сӑнама (ӗҫ мӗнле пуҫланать, мӗнле тӑсӑлса пырать, ӗҫ мӗнпе вӗҫленет) пӗлни.

«Сӑвӑ» ӑнлав. Сӑвӑласа ҫырнӑ хайлавсен тулаш (йӗрке вӗҫӗсенчи сасӑсем пӗр пек янӑрани) хӑй евӗрлӗхӗпе шухӑш уҫӑмлӑхӗ шайлашса тӑнине ӑнланни. Автор сӑвӑсенче тӗрлӗ кӑмӑл-туйӑма палӑртнине ӑнланни, ӑна сӑнама пултарни.

«Вӑйӑ вылятпӑр», «Теттесем», «Ачасем ҫинчен» пайсенчи хайлавсем.

Теттесем

Шӳтлӗ сӑвӑсем

Калавра мĕн çинчен калани. Калав ячĕ.

Ачасем синчен

Н.Симунов Суха тавáтпар. В.Тарават Улах.

Н.Ишентей Хуплу песерни.

Петер Яккусен Анне. Илпек Микулайе Арбуз .Л.Сарине Арман Авартать.

Н.Носов.Шлепке, А.Васильева .Сен кайак.

4 тапхăр. Литература хайлавĕ. Унăн ячĕ. Шӳтлĕ хайлавсем.

Ăса хымалли (ăша хумалли) тĕп ăнлавсем, йĕркелемелли ăслай-ăнланусем.

Сăвăласа çырнă хайлавсем. Поэзи хайлавĕсенче сăвăç тĕнчене сăнласа çырнине ăнланни. Автор сăвăсенче тĕрлĕ кăмăл-туйăма палăртнине, сăвăсем тĕрлĕ кăмăл-туйăм хускатма пултарнине ăнланни. Шӳтлĕ сăвăсем. Шӳт мелĕсем.

Калав ячĕ, теми. Калав темипе ячĕ мĕнле çыхăннине ăнланни. Калаври ĕç йĕркине, автор пулса иртекен ĕçсене мĕнле кăмăлпа каласа панине сăнлама пĕлни.

Илемлĕ хайлавсен чĕлхине сăнама вĕренсе пыни.

Чер чунсем синчен

Юптару В. Ахун Сырмари концерт.В. Сутеев Кăмпа айĕнче

Тупмалли юмахсем

Килсе ёитрĕ хаваслă хĕл.

Ача-пăча сăмахлăхĕ

Кулленхи сăвă-юрă

Чĕнӳ-йыхрав сăвви-юрри

Хăвăрт сăмах. Тупмалли юмахсем

Пулмасла халап. Вĕçсĕр такмак. Шӳт.

Юмах ятăм, юптартăм.

Улăп халапĕсем

Тилĕпе Качака таки. Вырăс халăх юмахĕ

Пирĕн вăйă-кулă

Л.Сорокина Пукане .Ю.Силем Шак-шак-шак!

Р.Сарпи Ташлать Илемпи. В.Давыдов-Анатри Суркунне П.Сăлкуё Чуччу

Ачасем ёинчен.

Н.Ыдарай Чăваш ачи. Ордем Гали Пысăк ĕç

В.Голявкин Инкек Р.Сарпи Укерчĕк Л.Тарасова Аслă ачаВ.Тарават Ашкăнчăк кушак

А.Ыхра Ай, ӳкетĕп; Пăрахут; Ча-как!Н.Карай МакăрмарĕП. Яккусен Юлан ут

В.Осеева Ырăĕё Л.Сарине Наçтук Н.Рогачĕв Пулăçсем Я.Тайц Сырлара

Чĕр чунсем ёинчен

И.Яковлев. Хураска, Е.Чарушин. Томка ишме веренни,
Шухши Иване. Чер чунсем те сынсем пекех.
Тавралăх – асамлă тĕнче.
А.Савельев –Сас. Саванпа хитре тенче
Метри Кипек. Ытарайми таван кетес

2 класс

Шкула
Шкула килнишĕн саванни е ĕлĕк вĕренме йывар пулни е шкул хатĕрĕсем урахла пулни.
Мён-ши вал Таван çёршыв
Савна çĕр, Чаваш çёршывё. Пирён çёршыври хуласемпе ялсем. Таван республика çыннисен ёçё-хёлё. «Пирён ял (хула)»
Кёркунне
Кёрён тёрлё тапхарне (пуçламашё, ылтан кёркунне, хура кёркунне), чёрчунсемпе усен-тарансен пурнаçёнчи улшанусене санлакан калавсемпе савасем. «Кёрхи сансем»
Халах самахлахенчен
Чаваш тата ытти халахсен юррисем, ваттисен самахесем, туптарусем
Юмахсем
Чаваш тата ытти халахсен юмахесем
Эпир - тусла ачасем.
Ачасен пурнаçёпе ёçё-хёлё, вёсем тусла пулни, пёр-пёрне пулашни.
Хёлле.
Хёллехи çанталак. Чёрчунсемпе усен-тарансен хёллехи пурнаçё.Сёнё çула кётсе илни. «Хёл çитсен»
Ёç телей те саванаç курет.
Ёç çинчен, тёрлё професси çинчен, ёçён пурнаçри пёлтерёшё, халах пурлахёшён тарашни, ёç çынна телей куни çинчен çырна калавсемпе савасем.
Таван кил-йышра.
Пирён несёлсем. Аннесемпе асаннесем, кукамайсемпе аппасем, вёсен ёçё-хёлё. Аннесем çинчен çырна калавсемпе савасем.
Килчĕ ыра çуркунне.
Чёрчунсемпе усен-тарансен пурнаçёнчи улшанусем. Пар кайни. Ачасен ваййи- кулли. Аслисен çурхи ĕçĕсем. Космонавтика кунё. Космонавтсем çинчен.
Чĕр чунсем - пирĕн **туссем** Чёрчунсем çинчен çырна калавсем, савасем, ваттисен самахёсемпе туптарусем (тупмалли юмахсем). Чёрчунсене хутёлесси, вёсене упрасси
Усен-тăран тĕнчи
Варман пурнаçё, усен-таран çинчен çырна сава-юра, калавсемпе халапсем.

Су уйахне кĕтĕмĕр.
Суллахи çут çанталак, уй-хирти тата пахчари ĕçсем çинчен çырна калавсемпе савасем, тĕрленчĕксем.
Класс тулашĕнчи вулав
Вулав материалĕ: Кĕçĕн çулхи ачасем валли кăларнă чăваш, вырăс тата ытти тăванла халăхсен, ютри çыравçăсен кĕнекисем. «Тетте» журналпа «Танташ» хаçатри материалсем. **Вулав тематики.** Аваллăх çинчен. Ырă пурнăçа ĕмĕтленсе пурăнакан халăхăн кулленхи ĕçĕсем. Ачасен ĕçĕ-хĕлĕ. Чăваш, вырăс тата ытти тăванла халăхсен юмахĕсем. Тăван халăх историйĕпе унан ывăл-хĕрĕ, ал ĕç тата ас-хакăл культури çинчен çырнă кĕнекесем. Нукапа техника темипе çырнă ачасем ăнланмалла статьясем. Темтепĕр курса çӳрени çинчен калакан статьясем.
Ача-пăча кĕнекипе ĕçлесси. Класс тулашĕнчи вулав урокне хатĕрленнĕ май кирлĕ кĕнекене харпар хай тĕллĕн суйласа вулама, тĕрлĕрен пулашу кĕнекипе, хаçат-журналпа уса курма пĕлесси.
Вĕрентӳçĕ сĕннĕ е харпăр хай тĕллĕн туна планпа уса курса мĕн вуланине кĕскен каласа парасси, вуланă сăнар çинчен çыхăнуллă калав тăвасси. Вулама сĕннĕ темăпах 3-5 кĕнеке таран пĕлесси. Пулăшу кĕнекисемпе усă курасси.
«Тантăш» хаçатпа «Тетте» журнала тĕллевлĕн вуласси, вĕсемпе урокра тата класс тулашĕнче усă курасси.
Кĕнеке мĕн çинченнине унăн хуплашки, титул листи, тупмаллипе укерчĕкĕсем, ум сăмахĕпе юлашкинчен калани тăрăх ăнкарасси. Кирлĕ кĕнекен е хаçат-журналти статьян ятне, унăн авторне кăтартса тĕрĕс çырса илесси. Кăмăла каякан кĕнекене харпăр хай тĕлленех библиотекăран илсе вуласси.

3 класс

Ак çитрĕ сентябрь
Г.Волков «Çамрăкла вĕренни- чул çинче», Г.Сапгир «Вĕреннĕ лаша», «Майăр хуппи»,К.Беляев «Чи хаклă парне».
Чăваш çĕршывĕ
Ушинский К .,Чăваш Патшалăх гимне, Х.Кашкар, Н.Янкас, С.Вишневский, Ю.Петров- Вирьял.
Кĕркунне.
Н.Теветкел, Н. Исмуков. И.Соколов-Микитов, М.Волкова, О.Туркай, Н. Янкас.
Халăх сăмахлăхĕ
Тупмалли юмахсем, вăйă-шăпа юрри-сăвви. Вăйă юррисем, хăш пĕр хускану вăйи йĕрки, пулмасла халап (К. Чулкаç). Юптарусем: Эзоп, И.Крылов, Л Толстой.
Улăп йăхĕсем эпир, туссем .Г.Юмарт, Библирен, Улăп халапĕсем.
Асамлă хĕл. В.Эктел, А.Пушкин, Н. Сладков, чăваш халăх юмахĕ, В.Харитонов, А. Смолин, Г.Харлампьев, Н.Силпи.
Юмах юпа тăрринче Чаваш халăх юмахĕ, Еврей халăх юмахĕ, пушкăрт халăх юмахĕ, Удмурт халăх юмахĕ, А.Пушкин.
Эпир-сапайлă ачасем.Н.Карай, М.Джалиль,Р.Минатуллин, А.Кăлкан, А. Галкин, Н. Иванов, И.Шухши, Г.Волков, Л.Ковалюк, А. Ерусланов,О.Уайльд, И.Исемпек, К.Ушинский.
Çур хаваслăхĕ. И.Исмуков,Л.Смолина, Н.Некрасов, У.Мишши,М.Кипек, Н.Соколов-Микитов, Г.Снегирев, К.Иванов, Н.Матвеев, А.Артемьев.

Кĕрленĕ вăрçă çĕр синче тахçан
Таван çĕршывăн аслă вăрçин паттарĕсем, тыл ĕçченĕсем. Аслă çĕнтеру çинчен калакан хайлавсем.
Чĕр чун тĕнчи
Н.Ишентей, С.Элкер, Н.Иванов,Л.Ковалчюк, М.Матвеев,Г.Орлов.
Ытарайми, асран кайми тăван тавралăх. И.Дубанов,В.Харитонов,Г.Орлов,М.Волкова, Р.Сарпи.Х.Уяр, Х.Юлдашев, У.Мишши, Г.Харлампьев.
Класс тулашĕнчи вулав
Вулав материалĕ: Кĕçĕн çулхи ачасем валли кăларнă чăваш, вырăс тата ытти тăванла халăхсен, ютри çыравçăсен кĕнекисем. «Тетте» журналпа «Танташ» хаçатри материалсем. **Вулав тематики.** Аваллăх çинчен. Ырă пурнăça ĕмĕтленсе пурăнакан халăхăн кулленхи ĕçĕсем. Ачасен ĕçĕ-хĕлĕ. Чăваш, вырăс тата ытти тăванла халăхсен юмахĕсем. Тăван халăх историйĕпе унан ывăл-хĕрĕ, ал ĕç тата ас-хакăл культури çинчен çырнă кĕнекесем. Нукапа техника темипе çырнă ачасем ăнланмалла статьясем. Темтепĕр курса çӳрени çинчен калакан статьясем.
Ача-пăча кĕнекипе ĕçлесси. Класс тулашĕнчи вулав урокне хатĕрленнĕ май кирлĕ кĕнекене харпар хай тĕллĕн суйласа вулама, тĕрлĕрен пулашу кĕнекипе, хаçат-журналпа уса курма пĕлесси.
Вĕрентӳçĕ сĕннĕ е харпăр хай тĕллĕн туна планпа уса курса мĕн вуланине кĕскен каласа парасси, вуланă сăнар çинчен çыхăнуллă калав тăвасси. Вулама сĕннĕ темăпах 3-5 кĕнеке таран пĕлесси. Пулăшу кĕнекисемпе усă курасси.
«Тантăш» хаçатпа «Тетте» журнала тĕллевлĕн вуласси, вĕсемпе урокра тата класс тулашĕнче усă курасси.
Кĕнеке мĕн çинченнине унăн хуплашки, титул листи, тупмаллипе укерчĕкĕсем, ум сăмахĕпе юлашкинчен калани тăрăх ăнкарасси.
Кирлĕ кĕнекен е хаçат-журналти статьян ятне, унăн авторне кăтартса тĕрĕс çырса илесси. Кăмăла каякан кĕнекене харпăр хай тĕлленех библиотекăран илсе вуласси.

4 класс

Вулав хăнăхăвĕсем. Литература чĕлхин виçисене пăхăнса, тулли сăмахсемие, ăнланса вуласси. Ку ӳсĕмшĕн юрăхлă текста ăшра вуласа ăнланасси. Вулав хăвăртлăхĕ минутра 90 сăмахран кая мар (ăшра вуланă чухне сăмах шучĕ 110 таран ӳсмелле). Анланман сăмахсен пĕлтерĕшне пĕтĕмĕшле пуплев пĕлтерĕшĕ çине таянса чухласа илесси. Мĕнпур предложение (хутсăррисене те, хутлисене те) тĕрĕс интонаципе вуласси.
Текстпа ĕçлесси. Çыхăнуллă пуплеве аталантарасси. Вуланă текстăн тĕп шухăшне харпăр хăй теплĕн палăргасси, унăн пайĕсем шухăш енĕпе мĕнле çыхăнса тăнине асăрхасси, текстăн планне тăвасси. Мĕн вуланине харпăр хăй тĕллĕн тунă планпа усă курса туллин, кĕскен, тата суйлавлăн аса илсе каласси. Пĕр-пĕр темăпа калав тумалли материала текстра тупса палăртасси.
Хайлаври ĕçсене тĕрĕс, йĕркипе аса илесси. Сăнлавлă (çут çанталăка, çынна, пӳрт-çурт таврашне сăнлани), уйлавлă элементсемпе диалог кĕртнĕ текста аса илсе каласси, тӳрĕ пуплеве тӳрĕ мар пуплевпе улăштарасси.
Сăнарсен пуплев уйрăмлăхĕсене сăнасси, весен ĕçĕсене, кăмăл-туйăмне (пĕр е темиçе калаври сăнарсене) танлаштарасси. Сăнарсем мĕншĕн, мĕн пирки çапла тунине каласси. Хăйсем тата автор çав пулăмсемпе сăнарсене мĕнле хакланине палăртасси.
Калаври, сăвăри, юмахри сăмахсен пĕлтерĕш уйрăмлăхĕсĕмĕсене ăнкарасси, вĕсемпе пуплевре усă курасси. Пулăма, çут çанталăка, çынна витĕмлĕ сăнлакан сăмахсене, вĕсен майлашăвĕсене (танлаштару, эпитет, метафора, фразеологиллĕ сăмах çаврăнăшĕ - терминĕсене асăнмалла мар) хайлавра тупасси, вĕсене ăнланасси.

Сăнар ячĕпе е унăн ятне, калавçăн сăпатне улăштарса каласа парасси; калава малалла тăсасси, сăнарăн малашнехи пурнăçĕпе ĕçĕсем çинчен хушса каласси, сăнлавпа уйлав элеменчĕсем кĕртсе пулни-иртни, курни-илтни çинчен çыхăнуллă калав тăвасси.
Халăх сăмахлăхĕ, калав, сăвă, юптару çинчен I - IV классенче илнĕ пĕлĕве çирĕплетсе пĕтĕмлетесси.
Илемлĕ литература стилĕпе ăслăлăх стилен уйрăмлăхĕсене асăрхама хăнăхтарасси.
Ачасен сăмах йышне куллен пуянлатса çĕнетесси. Вĕсен пуплевĕн пахалăхне (ăсталăхне, çыхăнулăхне, витĕмлĕхне, уçăмлăхĕпе палăртулăхне) лайăхлатасси. Калаçура та, вуланă чух та шухăш-туйăма интонаци мелĕсемпе (хăвăртлăх улшăнăвĕ, сасă хулăнăшĕ, тăхтавсем, шухăша палăртакан пусăм, пуплев кĕвви) тĕрĕс палăртасси.
Вĕренӳ кĕнекине чухласси: тупмаллипе, пулăшу тата меслет аппарачĕпе (текст хыççăнхи ыйтусемпе ĕçсем, ăнлантарусем, вĕтĕ шрифтпа çырса панисем т.ыт.те) усă курасси.

Класс тулашĕнчи вулав

Вулав материалĕ. Кĕçĕн çулхи ачасем валли кăларнă чăваш, вырăс тата ытти тăванла халăхсен, ютри çыравçăсен кĕнекисем. «Çил çунат» журналпа «Тантăш» хаçатри материалсем.
Вулав тематики. Аваллăх çинчен. Ырă пурнăçа ĕмĕтленсе пурăнакан халăхăн кулленхи ĕçĕсем. Ачасен ĕçĕ-хĕлĕ. Чăваш, вырăс тата ытти тăванла халăхсен юмахĕсем. Тăван халăх историйĕпе унăн ывăлĕ-хĕрĕ, ал ĕç тата ăс-хакăл культури çинчен çырнă кĕнекесем. Наукăпа техника темипе çырнă ачасем ăнланмалла статьясем. Темтепĕр курса çӳрени çинчен калакан хайлавсем.
Ача-пăча кĕнекипе ĕçлесси. Класс тулашĕнчи вулав урокне хатĕрленнĕ май кирлĕ кĕнекене харпăр хăй тĕллĕн суйласа вулама, тĕрлĕрен пулăшу кĕнекипе, хаçат-журналпа усă курма пĕлесси.
Вĕрентӳçĕ сĕннĕ е харпăр хăй тĕллĕн тунă планпа усă курса мĕн вуланине (унăн пайĕсене) кĕскен каласа парасси, вуланă сăнар çинчен çыхăнуллă калав тăвасси. Вулама сĕннĕ кашни темăпах 3-5 кĕнеке таран пĕлесси. Пулăшу кĕнекисемпе (словарь, справочник) усă курасси.
«Тантăш» хаçатпа «Çил çунат» журнала тĕллевлĕ вуласси, вĕсемпе урокра тата класс тулашĕнче усă курасси.
Кĕнеке мĕн çинченнине унăн хуплашки, титул листи, тупмаллипе ӳкерчĕкĕсем, ум сăмахĕпе юлашкин- чен калани тăрăх ăнкарасси. Кирлĕ кĕнекен е хаçат-журналти статьян ятне, унăн авторне кăтартса тĕрĕс çырса илесси. Кăмăла каякан кĕнекене харпăр хăй тĕллĕнех библиотекăран илсе вуласси.
Аван-и, шкул саккийĕ!
Ю. Петров «Сентябрь ирĕ», Н. Теветкел «Кĕрхи кăмăл».
Иван Шухши «Павăл, Микуль тата Петĕр».
П. Михайлов «Малтанхи учителе».
Килсе çитрĕ тулăх кĕр
Митта Ваçлейĕ «Кĕрхи илем», Г. Орлов «Сентябрь».
В. Харитонов «Кĕрхи вăрманта».
Г. Луч «Тăрнасем».
Г Ефимов «Тумне хывма ĕлкĕреймен».
Класс тулашĕнчи вулав. Çут тĕнче ытамĕнче.
Пĕтĕмлету урокĕ, экскурси.

Ку вăл – ман Тăван çĕршыв
В. Ахун «Тăван чĕлхе», «Эп-чăваш ачи».
И. Я. Яковлев чăваш халăхне панă Халал.
И. Шухши «Эпĕ- чăваш».
«Нарспи» пичетленнĕ çул.
И.Прокопьев «Ун ятне этемлĕх манмĕ».
Класс тулашĕнчи вулав. Савнă ен - Чăваш çĕршывĕ.
Пирĕн йăла-йĕрке
ХветĕрУяр «Йăла-йĕрке».
Н.Охотников «Хĕллехи кунсенче».
Чăваш халăх сăмахлăхĕнчен
Юмахсем.
Халапсем.
Ваттисен сăмахĕсем,уяв юррисем.
Класс тулашĕнчи вулав. Ĕлĕкхине аса илсен.
Витлешӳ такмакĕсем, шӳтсем, халăх юррисем.
Шурă юр çусассăн - 4 сехет
Н. Сладков «Пĕрремĕш юр».
Н. Сладков «Кайăксем ăçта çывăраççĕ».
Г. Орлов «Кăрлач».
Класс тулашĕнчи вулав. Пурнăçран хакли çук.
Кусем - манăн туссем
Иван Шухши «Çил çуна».
А. Галкин «Математика мыскари».
В. Дмитриев «Чаплă парне».
Джек Лондон «Киш çинчен çӳрекен халап».
К. Груя «Пакăлти».
Ырăпа усал
Л. В. Мартьянова «Чĕлхесĕр Иван».
А. М. Горький «Эрхип мучипе Ленька».
Класс тулашĕнчи вулав. Тĕнче тĕрлĕ тĕспе илемлĕ.
Оскар Уайльд «Çывăх тус».
Атте анне пурри – телей тата пуянлăх
Л.Смирнова «Сăпка юрри», А. Смолин «Анне - пирĕн тĕнче».

Ю. Артамонов «Çăкăр».
Класс тулашĕнчи вулав. Ачалăхăн асамлă асамачĕ.
М. Ухсай «Услан кайăк юмахĕ».
Çуркунне çитсессĕн
К. Турхан «Çуркунне».
А. Савельев «Шăнкăрч килни», Г. Орлов «Курак».
Н. Матвеев «Çĕр ыйхăран вăранать», С. Есенин «Сенкер май».
Вăрçă кĕрленĕ чух
Н. Евставьев «Амăш пилĕ».
А.Ĕçхĕл «Ĕççинче».
М. М. Залилов «Урасăр».
Усен-тăран тĕнчинче
Юхма Мишши «Курăк академикĕ».
Класс тулашĕнчи вулав. Усен-тăрансем çинчен.
М.Ахманэ «Çумăр хыççăн вăрманта».
А.Артемьев «Елюк сăртĕнче».
Чĕр чунсем - пирĕн туссем
С. Садал «Сăвăр куççулĕ».
А. Д. Антонов «Йытăпа кушак».
Ф. Е. Афанасьев «Лашана çăлни».
Ю. П. Петров «Тăрна ташши».
А.Куприн «Парпуспа Шулькка».
Класс тулашĕнчи вулав. Ылханлă вăрçă çулĕсем.
Çу пуçланчĕ
Г.Федоров «Çу çитрĕ».
Г. Орлов «Çуллахи вăрманта».
Г.Орлов « Август».
Класс тулашĕнчи вулав. Хамăрах хайлав çыратпăр. Пĕтĕмлетӳ урокĕ.

Тематическое планирование по литературному чтению на родном (чувашском) языке
1 класс

№	Тема урока	Кол-во часов
1	Эпе хале шкул ачи. Илемле самахлах тенчине ситме пулашакан предмет-литература вулаве	1
2	Хайлав. Илемле хайлав.	1
3	Халăх сăмахлăхĕ (савви-юрри)	1
4	Чену-йыхрав савви-юрри	1
5	Шутлав саввисем	1
6	Хаварткаларашсем	1
7	Тупмалли юмахсем	1
8	Юмахсем	1
9	Саваласа сырна хайлавсем, весен хайьеверлехе	1
10	Саваласа сырна хайлавсем	1
11	Прозапа сырна хайлавсем. «калав» анлав	1
12	Сыравса хайлана юмах	1
13	Шутлав саввисем.	1
14	Калавра мен синчен калани. Калав яче.	1
15	Юптару.	1
16	В. Ахун Сырмари концерт., В. Сутеев Кăмпа айĕнче Тупмалли юмахсем	1
17	В.Эткел «Юр», П.Ёăлкуç «Ытарми хĕл», Л.Смолина «Тавайкки»	1
18	В.Эткел- Хĕл мучи, П.Ёăлкуç – Тăвайкки. Сивĕ Мучи	1
19	Л Салампи «Юр пĕрчи», «Икĕ шартлама»	1
20	Кулленхи сава-юра	1
21	Чену-йыхрав савви-юрри.	1
22	Хаварт самах. Тупмалли юмахсем	1
23	Пулмасла халап. Вĕçсĕер такмак. Шӳт.	1
24	Улăп халапĕсем	1
25	Тилĕпе Качака таки Вырăс халăх юмахĕ	1

26	Л.Сорокина. Пукане, Ю.Силем. Шак-шак-шак!	1
27	Р.Сарпи Ташлать Илемпи.В.Давыдов-Анатри .Çуркунне П.Çăлкуç Чуччу	1
28	Н.Ыдарай Чăваш ачи. Ордем Гали Пысăк ĕç	1
29	В.Голявкин Инкек Р.Сарпи. Ӳкерчĕк Л.Тарасова Ăслă ача В.Тарават̆ Ашкăнчăк кушак	1
30	А.Ыхра Ай, ӳкетĕп; Пăрахут; Ча-как!Н.Карай Макăрмарĕ П. Яккусен Юлан ут	1
31	В.Осеева Ырă ĕç,Л.Сарине Наçтук, Н.Рогачĕв Пулăçсем Я.Тайц Çырлара	1
32	Чĕр чунсем çинчен	1
33	Тавралăх – асамлă тĕнче.	1

Тематическое планирование по литературному чтению на родном (чувашском) языке

2 класс.

№ п\п	Урок теми	Ачасен ĕçесем	Сех. шуче
	Шкула. Таван серщыв		
1	А. Алка «Чи савăнăçлă кун», «Хутла вĕренме тытăнакана»	— тĕрĕс, ăнланса, пĕр тикĕссĕн, самахсене вакламасăр вуласси; — вуланă чух шухăша пăсмасăр, тĕрĕс чарăнусем туса сывлăш çавăрса ярасси;	**1**
	И.Шухши «Чернил»		
2	П. Хусанкай «Савнă çĕр чăваш Çĕршывĕ», М. Юхма. «Чăваш çĕршывĕ»	— текстра паллакан тата палламан сăмахсене уйăрасси; — хутсăр предложении пур тĕсĕсене те тĕрĕс интонаципе вуласси;	**1**
	П.Хусанкай «Çĕршывăмăр пуçламăшĕ» , «Ялав»	— текст ятне ăнлантарасси; — пĕлтерĕшĕ тата шухăша кура текста хăвăрт е хуллен, сасса хăпартса е хăпартмасăр вуласси	
3	С. Тăваньялсем «Тăван чĕлхене ан манăр», Л. Мартьянова «Чăвашла»		
	А. Трофимов « Асатте-асаннесен çырулăхĕ», П.Хусанкай «Эпир пулнă , пур, пулатпар!»	— пĕлтерĕшĕ тата шухăша кура текста хăвăрт е хуллен, сасса хăпартса е хăпартмасăр вуласси	**1**
	Керкунне		
4	П.Эйзин «Сывă пул çу кунĕ», В.Ямаш « Кĕр ирĕ».	Çывăх пĕлтерĕшлĕ сăмахсене тупма вĕренесси, — палăртулăх хатĕрĕсене курма, вĕсемпе усă курма хăнăхасси.	**1**
	М. Трубина «Кĕр çитрĕ», Н. Сладков «Ылтăн çумăр».	— сăмахăн тÿрĕ тата куçăмлă пĕлтерĕшĕсене палăртасси.	
5	Н. Теветкел « Симĕс хуралçă», Г. Харлампьев«	— текстра тĕл пулакан çĕнĕ сăмахсен пĕлтерĕшне уçăмлатасси;	**1**

	Эсир пакша курнă-и?»		
	С. Сарпай «Хура керкунне», В Аптраман «Керкунне»	— текст ятне ăнлантарасси; — учитель ертсе пынипе текста, ĕçсен йĕркине кура, пĕлтерĕшлĕ пайсене уйăрасси, вĕсене ят парасси (план тăвасси);	
6	М.Илпек «Тăрнасем».	— пулăма, сăнарсене сăнлама сăмахсен ретĕнчен вырăнлăраххисене, витĕмлĕреххисене суйласа илесси;	**1**
	К.Иванов «Кĕркунне», С.Аксаков « Хĕл ларас умĕн»	Кĕнекен тĕп пайĕсене, вĕсен ячĕсене (хуплашка, страницăсем, тупмалли) пĕлесси.	
	Халах самахлахе		
7	Тупмалли юмахсем. Пулмасла халапсем	— текстра тĕл пулакан çĕнĕ сăмахсен пĕлтерĕшне уçăмлатасси; — илемлĕ литература хайлавĕсемпе фольклор хайлавĕсене, вĕсен жанрĕсене уйăрма вĕренсе пырасси; — пулăма, сăнарсене сăнлама сăмахсен ретĕнчен вырăнлăраххисене, витĕмлĕреххисене суйласа илесси;	**1**
	Пуплешӳ сăввисем. К. Чуковский «Саванас»		
8	Сурхури юрри, Саварни юрри		**1**
	Хумма Çеменĕ «Çăварни чупни»		
9	Н. Ыдарай «Чĕрĕп». Вăйăсем	— сăмахăн тӳрĕ тата куçăмлă пĕлтерĕшĕсене палăртасси, челхе туйăмне çивĕчлетесси;	**1**
	«Улапсем», «Асамат кĕперĕ» Юмах.		
	Юмахсем		
10	«Кинеми, мăнукĕ тата чăпар чăх» Юмах.	— сăмахăн тӳрĕ тата куçăрамлă пĕлтерĕшĕсене палăртасси, -челхе туйăмне çивĕчлетесси;	**1**
	«Çăткăн упа çурисем» Юмах.	— нумай пĕлтерĕшлĕ сăмахсен пĕлтерĕшĕсене ăнкарма, сăмах пулăвне чухлама хăнăхасси. Илемлĕ хайлава вуласа ăнланасси, — ачасен кăмăл-туйăмне хускатассипе, аталантарассине, ăс-тăнне çивĕчлетессине пĕрлех	
11	Н. Иванов «Шиклĕ шăши»	— вĕсенчен вулавçă тăвас тĕллеве пурнăçа кĕртсе пырассипе тачă çыхăнса пырать. Çапла вара çак самантсене те шута илме тивет: — хайлав тытăмне ăнланасси (композици, сюжет), — сăнарсен ĕçĕсемпе хăтланăвĕсене сăлтавласси:	
	«Çилпе хĕвел». Тетте-юмах»		**1**
12	«Сарă аист» китай халăх юмахĕ.		**1**
	«Ухмах Иван» юмах.	— вĕсенчен вулавçă тăвас тĕллеве пурнăçа кĕртсе пырать. Çапла вара çак	

13	Н.Карай «Çырлана кайсан». Ю. Ярмыш «Кӳлĕ»	самантсене те шута илме тивет: — хайлав тытăмне ăнланасси (композици, сюжет), — сăнарсен ĕçĕсемпе хăтланăвĕсене сăлтавласси:	**1**
	А. Толстой «Пуртă». Петемешле урок «Юмахсем»	— юмаха, калава, сăвва пĕр-пĕринчен уйăрса илесси.	
	Эпир-тусла та хавасла ачасем		
14	П.Хусанкай «Шкул ачи», С.Иванов «Сапăрлăх синчен»	— сăнарсен ĕçĕсемпе хăтланăвĕсене сăлтавласси:	**1**
	А. Ковыль «Чарсăр автансем, В.Осеева «Алюшпа Кетерук».	— хайлаври сăнлăх тата сăнарлăх;	
	К. Чуковский «Лапарчак», «Сылтам алапа сулахай ала» юптару	— палăртулăх хатĕрĕсене курма, вĕсемпе усă курма хăнăхасси.	
15	Н. Симунов «Пулара», О.Савандеева «Микула пичче кучченесе»	— палăртулăх хатĕрĕсене курма, вĕсемпе усă курма хăнăхасси.	**1**
16	А. Барто «Ват епле вал пулашать», Е. Афанасьев «Кенттипе Миша»	— пĕлтерĕшĕ тата шухăша кура текста хăвăрт е хуллен, сасса хăпартса е хăпартмасăр вуласси.	**1**
	И. Малкай «Çӳпçе», . В. Осеева «Кавак сулсасем»	— учитель ертсе пынипе текста, ĕçсен йĕркине кура, пĕлтерĕшлĕ пайсене уйăрасси, вĕсене ят парасси (план тăвасси);	
	Ес телей те саванас курет		
17	И.Яковлев «Эпĕ сехет çĕмĕрни»	— харкам шухăша текстри тĕслĕхпе çирĕплетесси;	**1**
	Н. Иванов «Мухтанчак çерси»	— ансат план тăрăх хайлава асăмласа каласа парасси;	
18	И.Шухши «Куршанак çыпăçрĕ», В.Тимаков «Пыл хурчĕ»	— учитель пулăшнипе хайлавăн тĕп шухăшне палăртасси; Пуплеве аталантарасси: — текстра тĕл пулакан çĕнĕ сăмахсен пĕлтерĕшне уçăмлатасси;	**1**
	И.Яковлев «Кулачă»,	— вуланă чух шухăша пăсмасăр, тĕрĕс чарăнусем туса сывлăш çавăрса ярасси;	

	К.Иванов «Есчен Нарспи»	— текстра паллакан тата палламан сăмахсене уйăрасси;	
19	Н. Иванов «Пахча хуралси»		
	А.Ковыль «Кĕтӳс» П.Яккусен«Катка Араслане»		**1**
	Хел		
20	А. Алка «Юр çунă», Н. Шелепи «Юр»	— сăмахăн тӳрĕ тата куçăмлă пĕлтерĕшĕсене палăртасси. — чĕлхе туйăмне çивĕчлетесси;	1
	А.Алка «Çĕнĕ çул юрри», Н. Матвеев «Раштав уйахе»	— нумай пĕлтерĕшлĕ сăмахсен пĕлтерĕшĕсене ăнкарма, сăмах пулăвне чухлама хăнăхасси	
21	А. Пушкин «Хĕллехи каç», Хумма Çеменĕ «Хĕллехи вăрман»	Илемлĕ хайлава вуласа ăнланасси , — ачасен кăмăл-туйăмне хускатассипе, аталантарассине, ăс-тăнне çивĕчлетессине	**1**
	Г. Луч «Кукăр сăмса»	— илемлĕ литература хайлавĕсемпе фольклор хайлавĕсене, вĕсен жанрĕсене уйăрма вĕренсе пырасси; — хайлав тытăмне ăнланасси (композици, сюжет),	
22	Н. Сладков «Хĕл каçни»		**1**
	В. Эктел «Юр пике»		
	Таван кил-йышра		
23	В. Д-Анатри «Юратнă анне», Б. Данилов «Хăш вăхăтра çывăрать-ши анне?»	— текст ятне ăнлантарасси;	**1**
	В. Сухомлинский « Ан кӳренсем, атте»	— пулăма, сăнарсене сăнлама сăмахсен ретĕнчен вырăнлăраххисене, витĕмлĕреххисене суйласа илесси; — сăмахăн тӳрĕ тата куçăмлă пĕлтерĕшĕсене палăртасси.	
24	В. Сухомлинский «Амăшĕ мĕншен макăрнă?»		**1**
	Суркунне		
	Калина Малина «Тумла», Н. Матвеев «Пуш уйăхĕнче»	— чĕлхе туйăмне çивĕчлетесси; Илемлĕ хайлава вуласа ăнланасси	
25	Çуркунне çитрĕ. К. Иванов « Çуркунне	— илемлĕ литература хайлавĕсемпе фольклор хайлавĕсене, вĕсен жанрĕсене уйăрма вĕренсе пырасси;	**1**

	çитсен»		
	Н. Шелепи «Пар каять», Н.Сладков «Упа йенни»	— палăртулăх хатĕрĕсене курма, вĕсемпе усă курма хăнăхасси.	
26	А. Николаев «Сурхи саса», М. Козлов «Сур сескисем»	— хайлаври сăнлăха тата сăнарлăха тупасси; Илемлĕ хайлава вуласа ăнланасси	**1**
	Н. Мартынов «Суркунне», А.Игнатьев «Пĕрремĕш аслати»	Илемлĕ хайлава вуласа ăнланасси	
	Черчунсем –пирен туссем		
27	М. Пришвин «Тискер кайаксем», М. Волкова «Пăши пăрушĕ»	— пулăма, сăнарсене сăнлама сăмахсен ретĕнчен вырăнлăраххисене, витĕмлĕреххисене суйласа илесси;	**1**
	Г. Луч «Ай, пакша!» Хв.Уяр «Пурăш»	— хайлав тытăмне ăнланасси (композици, сюжет),	
28	А. Хум «Кăткăсем» , Р.Сарпи «Улай»	— сăнарсен ĕçĕсемпе хăтланăвĕсене сăлтавласси:	**1**
	Г. Луч «Чĕкеçсем мĕншĕн сивĕннĕ?»	Пуплеве аталантарасси: — текстра тĕл пулакан çĕнĕ сăмахсен пĕлтерĕшне усăмлатасси;	
29	Г. Харлапьев «Юрă ăстисем», М Стельмах «Текерлĕк» (с . 180-182)	— сăмахăн тӳрĕ тата куçăмлă пĕлтерĕшĕсене палăртасси. — чĕлхе туйăмне çивĕчлетесси; Илемлĕ хайлава вуласа ăнланасси	**1**
	М.Пришвин «Çăмăлттай», К. Чуковский «Чăх чĕппи»	Пуплеве аталантарасси: — текстра тĕл пулакан çĕнĕ сăмахсен пĕлтерĕшне усăмлатасси;	
30	Н. Эревет «Сар автан», В. Сухомлинский «Мăр-мăр кушак мĕнрен тĕлĕнне»	— юмаха, калава, сăвва пĕр-пĕринчен уйăрса илесси.	**1**
	Г. Харлапьев «Çырла пиçсен», Б. Заходер «Мулкач çури»	Пуплеве аталантарасси: — текстра тĕл пулакан çĕнĕ сăмахсен пĕлтерĕшне усăмлатасси; юмаха, калава, сăвва пĕр-пĕринчен уйăрса илесси.	
	Усен-таран тенчи		
31	Н.Матвеев «Пĕр йăхри йывăссем», Ç. Элкер «Юман»	— юмаха, калава, сăвва пĕр-пĕринчен уйăрса илесси.	**1**
	Г. Орлов «Вăрманăн		

	пĕрремĕш кучченĕçĕ», М. Волкова «Хурлăхан, ан хурлан!»	— илемлĕ литература хайлавĕсемпе фольклор хайлавĕсене, вĕсен жанрĕсене уйăрма вĕренсе пырасси; — юмаха, калава, сăвва пĕр-пĕринчен уйăрса илесси.	
32	Р. Сарпи «Куле», Н. Сладков «Пулă тăвăнни»		
	Г. Харлапьев «Çумăр», Н. Шупуссынни «Каç пулчĕ»	— хайлав тытăмне ăнланасси (композици, сюжет),	**1**
	Су уйахне кетемер		
33	А.Алка «Малтанхи аслати», С. Асамат «Çумăр ташши»	— сăнарсен ĕçĕсемпе хăтланăвĕсене сăлтавласси:	**1**
	И.Гончаров «Аслатиллĕ çумăр умĕн», Ç. Элкер «Çуллахи ир»	— палăртулăх хатĕрĕсене курма, вĕсемпе усă курма хăнăхасси.	
34	Ю.Силэм «Утă çинче вăрманта»	— илемлĕ литература хайлавĕсемпе фольклор хайлавĕсене, вĕсен жанрĕсене уйăрма вĕренсе пырасси;	**1**
	А. Костецкий «Утăра», Г. Тал – Мăрса «Хирте»	Илемлĕ хайлава вуласа ăнланасси , — ачасен кăмăл-туйăмне хускатассипе, аталантарассине, ăс-тăнне çивĕчлетессине	

Тематическое планирование по литературному чтению на родном (чувашском) языке

3 класс

№	**Тема**				
	Раздел 1. Чăваш çершыве 2 ч				
		Пуре	Тереслев ececем	Практика ececем	**ЭОР, ЦОР**
1.1	Савнă çĕр, Чăваш çĕр-шывĕ. Чăваш республикин Патшалăх атрибучĕсем.	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
1.2	Чăвашсен юрри-ташши. çĕкленьллĕ, хавхаланулллă сăвăллă хайлавсем.	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
	Раздел 2. Керкунне. 2 ч				
2.1	Кĕр пуçламăшĕн сăнлăхĕсем, вĕсене сăнламалли мелсем	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
2.2	Класс тулаш\нчи вулав (КТВ) Шкула, ачасем\р, шкула!	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
	Раздел 3. Халах самахлăхĕ 4 ч				
3.1	Тупмалли юмахсем – халăх	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm

	сăмахлăх\н тĕслĕхĕсем. çыравăсем хайланă тупмалли юмахсем				
3.2	Пулмасла халап.	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
3.3	КТВ «ĕç– пурнăç илемĕ»	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
3.4	Юптарусем.	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
	Раздел 4. Улăп йахĕнчен эпир, туссем… 2 ч				
4.1	Мифсем. Улăп халапĕсем.	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
4.2	Мифсем. Улăп халапĕсем	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
	Раздел 5. Юмах юпа тарринче 4 ч				
5.1	Чăваш халăх юмахĕ. Чĕр чун юмахĕсем.	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
5.2	КТВ Ачалăх – савăк вăхăт	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
5.3	Тĕрлĕ халăх юмахĕсем. Йăла юмахĕсем	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
5.4	Асамлă юмахсем.	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
	Раздел 6. Асамçă хĕл. 3 ч				

6.1	Поэзи хайлав\сенчи сăнарлăх мелĕсем.		0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
6.2	Хайлаври сăнарсем.	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
6.3	КТВ Асанне арчинчи мерчен.	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
	Раздел 7. Эпир – сăпайлă ачасем 11 ч				
7.1	Н. Карай. «Йăмăк».	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
7.2	М. Джалиль. «çывракан ача». Р. Минатуллин «Пулăшакан»	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
7.3	А Кăлкан «Наян Кампур», А. Галкин «Шăна кăмпин шăпи»	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
7.4	Н Иванов «Чечек çыххи»	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
7.5	И Шухши «Кĕрен тъпе»	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
7.6	Г. Волков «Пуянлăх хакне ĕçлекен çеç пĕлет»	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
7.7	Л. Ковалюк. «Хăравçă».	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
7.8	О. Уайльд. «Хаяр Улăп»	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
7.9	Исмай Исемпек. «Шăвăç витре»	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
7.10	К. Ушинский.	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm

	«Вăрманти ачасем»				
7.11	КТВ çут çанталăк тата эпĕ.	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
	Раздел 8. Сур хаваслăхе 6 ч				
8.1	Н. Исмуков. «çурхи тĕнче», Л. Смолина «çуркунне пуçланать» сăввисем	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
8.2	Н. Некрасов. «Ешĕл шав». Уйăп Мишши «çурхи вăйă»	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
8.3	Мĕтри Кипек «çурхи вăрманта»	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
8.4	Соколов-Микитов «Вăрманта»		0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
8.5	Г. Снегирев «Малтанхи хĕвел»	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
8.6	К. Иванов «çуркунне çитсен»	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm

Тематическое планирование по литературному чтению на родном (чувашском) языке

4 класс

№ п/п	Тема урока	Количество часов			Дата изучения	Электронные цифровые образовательные ресурсы
		Всего	Контрольные работы	Практические работы		
1	Çамрăкла вĕренни – чул çинче. Г. Волков. Вĕреннĕ Лаша. Г. Сапгир	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
2	Тăван Çĕршыв – пирĕн анне. К. Ушинский. Чăваш Республикин Патшалăх гимнĕ.	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
3	Кĕрхи сăнсем. Н. Теветкел.Кĕр пасарĕ. Н. Исмуков. Кĕрхи вăрманта. И. Соколов-Микитов. Кĕрхи хурăн. М. Волкова.	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
4	Тупмалли юмахсем (туптарусем). Вăйă-шăпа юрри-сăвви	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
5	Ăсансене ертсе килни. К. Чулкаç. Пакшапа кашкăр. Тилĕ Туспа Кролик Тус. Джоэлл Харрис	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
6	Улăпсем. Г.Юмарт. Ной карапĕ. Библирен. Ту çинчен аннă Улăп.	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
7	Чее такасем. Чăваш халăх юмахĕ. Курай юмахĕ. Пушкăрт халăх юмахĕ. Пакшапа мăйăр. Удмурт халăх юмахĕ	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
8	Хĕл пуçламăшĕ. В.Эткел. Хĕлле.	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm

	А.Пушкин. Хĕллехи çу кунĕсем. Н.Сладков.					
9	Йĕлтĕрпе. В. Харитонов. Халăх хайлавĕ майлă. А.Смолина.	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
10	Йăмăк. Н.Карай.	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
11	Çывракан ача. М.Джалиль. Чечек çыххи. Н.Иванов.Кĕрен тӳпе. И.Шухши	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
12	Çурхи тĕнче. Н.Исмуков. Çуркунне пуçланать. Л.Смолина.	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
13	Ешĕл шав. Н.Некрасов. Çурхи вăйă. Уйăп Мишши.	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
14	Малтанхи кун. А.Алка. Çумăр куççулĕ. А. Галкин.	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
15	Вăрçă çăкăрĕ. Ю.Николаева.	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
16	Т Аптраман кăвакалсем. Н. Ишентей. Кашкăрсемпе çапăçни. Çемен Элкер.ема урока	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
17	Тема урока Эл кулли. И.Дубонов.	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
ОБЩЕЕ КОЛИЧЕСТВО ЧАСОВ ПО ПРОГРАММЕ		17	0	0		

Приложени 2

Ачасен çитĕнĕвĕн шайне палăртмалли хаклав виçисем

1класс

Пĕрремĕш çул вĕренекенсен вулав ăслайĕсемпе хăнăхăвĕсене куллен тĕрĕслесе пымалла, сăмах вĕççĕн хакламалла.

I класра сăмахри сыпăксемпе сасăсене уйăрас, вĕреннĕ сас паллисемлĕ сăмахсене, предложенисене, текстсене ăнланса, тĕрĕс, тикĕс, сыпăкăн-сыпăкăн вулас хăнăхусен аталанăвне асăрхасах тăмалла. Вĕренӳ çулĕ вĕçнелле программăра кăтартнă ăслайсем (текста ăнланса, тĕрĕс те тикĕс, йывăр сăмахсене сыпăкласа, ансатраххисене тулли сăмахăн минутра 20-25 сăмах таран вулас пултарулăх) еплерех шайрине тĕрĕслемелле, сăмахпа каласа хакламалла.

2 класс

«5» паллă çакăн пек чухне лартмалла: ача текста тĕрĕс вулать пулсан;

1- мĕш çур çулта текста тикĕс, сыпăкăн-сыпăкăн, хăш-пĕр сăмахсене сыпăкламасăр минутра 30 (ăшра 45) сăмахран кая мар вулать.

2- мĕш çур çулта текста тулли сăмахăн (хăш-пĕр сăмахсене çеç сыпăкласа), минутра 50 (ăшра 60) сăмахран кая мар, сăмахсене, сасăсене тĕрĕс, пăсмасăр, сыпăксемпе сас паллисене вырăнĕпе ылмаштармасăр, сăмахсенчи пусăмсене тĕрĕс туса, предложенисен вĕçĕнчи чарăну паллисене пăхăнса тивĕçлĕ чарăнусемпе, инто- наципе вулать; текстри палламан сăмахсене асăрхама пултарать; юмаха, калава, сăвва пĕр-пĕринчен уйăрма, вулани тата текстри ӳкерчĕксем çинчен йĕркипе, çыхăнуллăн каласа пама, вĕрентекен ыйтăвĕсем тăрăх текстпа ĕçлеме пĕлет; сăнарсен ĕçĕсемпе хăтла- нăвĕсене сăлтавлама пултарать; пăхмасăр каламалли сăвă текстне çирĕп пĕлет, ăна тĕрĕс те палăртуллă, тивĕçлĕ интонаципе каласа парать.

«4» паллă çакăн пек чухне лартмалла: ача вуланă текста ăнланать пулсан;

1- мĕш çур çулта пĕр тикĕссĕн, сăмахсене вакламасăр (йывăр сăмахсене сыпăкласа), минутра 25 сăмахран кая мар вулать;

1- мĕш çур çулта пĕр тикĕссĕн, сăмахсене вакламасăр (йывăр сăмахсене сыпăкласа) минутра 40 сăмахран кая мар вулать.

«3» паллă çакăн пек чухне лартмалла: ача мĕн вуланине вĕрентекен пулăшнипе çеç ăнланса илет пулсан;

1- мĕш çур çулта текста такăна-такăна, сăмахсене вакласа (хăш- пĕр сăмахсене çеç туллин) минутра 25 сăмахран кая мар вулать;

2- мĕш çур çулта тикĕссĕн, сăмахсене вакласа (хăш-пĕр сăмахсе- не туллин) минутра 35 сăмахран кая мар вулать, анчах сăмахсемпе сыпăксене 3-4 çĕрте пĕр-пĕринпе пăтраштарать, сиктерсе хăварать, вырăнĕпе улăштарать, сăмахсемпе предложенисем хушшинчи чарăнусене тĕрĕс тумасть; мĕн çинчен вуланине каласа панă чухне пуплев йăнăшĕсем тăвать, вĕсене вĕрентекен пулăшнипе çеç тӳрлетет; пăхмасăр каламалли сăвă текстне çирĕпех пĕлмест.

«2» паллă çакăн пек чухне лартмалла: ача вĕрентекен ыйтă- вĕсем пулăшнипе те текста ăнланаймасть;

1- мĕш çур çулта сас паллисемпе 20 сăмахран кая мар вулать;

2- мĕш çур çулта такăна-такăна, сăмахсене сыпăкласа, минутра 30 сăмахран кая мар, сыпăксене, сасăсене 6 çĕрте пĕр-пĕринпе пăтраштарса, сиктерсе хăварса, ылмаштарса вулать; сăмахсемпе предложенисем хушшинчи чарăнусене тума пĕлмест; текст ăш- лăхне вĕрентекен пулăшнипе те каласа параймасть; сăвă тексчĕн пысăк пайне пăхмасăр калаймасть.

«1» паллă çакăн пек чухне лартмалла: ача уйрăм сас пал- лин каласа та вулама пĕлмест; пĕчĕк сăвва та пăхмасăр калама вĕренеймест.

III класс

«5» паллă çакăн пек чухне лартмалла: вĕренекен мĕн вуланине туллин ăнлансан;

1 -мĕш çур çулта тулли сăмахăн (пĕрремĕш хут тĕл пулнă сăмах- сене сыпăкласа), пĕр тикĕссĕн, тивĕçлĕ интонаципе минутра 65 (ăшра 80) сăмахран кая мар вулать;

2-мĕш çур çулта тĕрĕс ăнланса, пĕр тикĕссĕн, сăмахсене вак- ламасăр, текст пĕлтерĕшĕпе шухăшне шута илсе тивĕçлĕ интонаципе (хăвăрт е хуллен, сасса хăпартса е хăпартмасăр, логика пусăмĕсемпе тăхтавсем туса) минутра 75 (ăшра 80) сăмахран кая мар вулать; вуланине туллин,

кёскен тата суйлавлăн каласа пама, пысăках мар текст пайĕсене харкам тĕллĕн уйăрса ят пама, ансăр план тăрăх каласа пама, ыйтусене хуравлама, шухăшне текстри тĕслĕхпе çирĕплетме, хайлавăн тĕп шухăшне ваттисен сăмахĕсемпе тата каларăшсемпе палăртма, текста асăмласа каласа панă чухне сăнарлă сăмахсемпе усă курма пĕлет; автор герой çине мĕнле куçпа пăхнине, сăвă, калав, юптару, пьеса ансат уйрăмлăхĕсене чухлать; пăхмасăр каласа памалли сăвă текстне çирĕп пĕлет, ăна тĕрĕс те палăртуллă каласа парать.

«4» паллă çакăн пек чухне лартмалла: вĕренекен вуланă текста ăнланать пулсан;

1- мĕш çур çулта текста палăртуллăн, сăмахсене вакламасăр (йывăр сăмахсене сыпăкласа), вулав тĕрĕслĕхне асăрхаса, йăнăшсене тӳрлетсе пырса, минутра 50 сăмахран кая мар вулать;

2- мĕш çур çулта вулав хăвăртлăхĕ 65 сăмахран кая мар, вулав- ра 1-2 йăнăш, ача ăна хăех тӳрлетет; сăвва палăртуллăн, тивĕçлĕ интонаципе пăхмасăр каласа пама пĕлет, анчах та пысăках мар йăнăшсем (пĕр сăмахах темиçе хут калани, пăтраштарни т.ыт.те) тăвать.

«3» паллă çакăн пек чухне лартмалла: вĕренекен ача текстăн тĕп шухăшне вĕрентӳçĕ пулăшнипе çеç ăнланать пулсан;

1- мĕш çур çулта текста тулли сăмахăн (хăш-пĕр сăмахсене вакласа), сасса улăштармасăр минутра 50 сăмахран кая мар вулать;

2- мĕш çур çулта вулав хăвăртлăхĕ минутра 60 сăмахран кая мар, ача сăмахсене, сыпăксемпе сасăсене 4-6 çĕрте пăтраштарса, сиктерсе хăварса, вĕсене вырăнĕпе ылмаштарса, сăмахсенчи пусăмсене тĕрĕс мар туса вулать; мĕн çинчен вуланине çыхăнул- лăн каласа пама пĕлмест, текст пайĕсене уйăрса ят пама вĕрентӳçĕ пулăшнипе çеç пултарать, пуплев йăнăшĕсем тăвать, вĕсене пулăшмасăр тӳрлетеймест; пăхмасăр каламалли сăвва çирĕпех пĕлмест.

«2» паллă çакăн пек чухне лартмалла: вĕренекен ача 1-мĕш çур çулта сасса улăштармасăр, сăмахсене вакласа, минутра 35 сăмахран кая мар вулать;

2-мĕш çур çулта хăш-пĕр сăмахсене çеç вакламасăр минутра 45 сăмах таран вулать; 6 йăнăшран ытларах тăвать; мĕн вуланине пăтраштарса, çыхăнусăр каласа парать, вĕрентекен ыйтăвĕсемпе те текстăн пайĕсене уйăрма пĕлмест; сăввăн пысăк пайне пăхмасăр каласа пама пултараймасть;

«1» паллă çакăн пек чухне лартмалла: ача сăмахсене сыпăк- ласа та вулаймасть; мĕн вуланине ăнланмасть, каласа параймасть; сăвва пăхмасăр каласа пама пĕлмест.

IV класс

«5» паллă çакăн пек чухне лартмалла: вĕренекен ача тулли сăмахсемпе, ăнланса, литература чĕлхин тĕп виçисене пăхăнса, вулав тĕрĕслĕхне асăрхаса пырса вулать пулсан;

1- мĕш çур çулта вулав хăвăртлăхĕ минутра 80 (ăшра 95) сăмах- ран кая мар;

2- мĕш çур çулта - минутра 95 (ăшра 110) сăмахран кая мар; ача текста палăртуллă вулама харкам тĕллĕнех хатĕрленме пĕлет; текстăн тĕп шухăшне тивĕçлĕ интонаципе палăртса вулать; мĕн вуланине туллин, кĕскен тата суйлавлăн, калавçă сăпатне улăштармасăр тата улăштарса каласа пама пултарать, вуланин тĕп шухăшне хăй сăмахĕсемпе каласа парать; текстри сăнарсене, ĕçсене, çут çанталăка сăнласа паракан сăмахсене, сăмах майлашăвĕсене тупса пама пĕлет; геройсем пурнăçлакан ĕç-хĕле кăмăл-сипет тĕлĕшĕнчен хак пама, калаври ĕçсен йĕркине палăртма, автор çинчен каласа пама пултарать; автор геройсем çине мĕнле куçпа пăхнине, литература терминĕсен (танлаштару, эпитет, метафора, гипербола, метоними, ирони) пĕлтерĕшĕсене чухлать; пăхмасăр каламалли сăвва çирĕп пĕлет, ăна тĕрĕс те палăртуллă, тивĕçлĕ интонаципе, логика чарăнăвĕсемпе пусăмĕ- сем туса каласа парать.

«4» паллă çакăн пек чухне лартмалла: вĕренекен ача ăнланса, тулли сăмахăн, пĕлтерĕшпе шухăша тивĕçлĕ интонаципе тĕрĕс вулать пулсан;

мĕш çур çулта вулав хăвăртлăхĕ 70 сăмахран кая мар;

мĕш çур çулта - 85 сăмахран кая мар; ача вуланă чухне 1-3 йăнăш тăвать, вуланин тĕп шухăшне хăй тĕллĕнех палăртать, анчах каласа панă чухне пуплев йăнăшĕсем тăвать, вĕсене вĕрентӳçĕ пулăшнипе тӳрлетет; текста туллин, кĕскен, суйлавлăн, калавçă сăпатне улăштармасăр тата улăштарса каласа панă чухне пысăках мар йăнăшсем тăвать; литература теорийĕн ансат ăнлавĕсене (эпитет, метафора т.ыт.те) пĕтĕмĕшле ăнкарать; сăвва пăхмасăр каласа пама пĕлет, анчах 1-2 йăнăш тăвать, вĕсене хăех тӳрлетет.

«3» паллӑ ҫакӑн пек чухне лартмалла: вӗренекен ача мӗн вуланине хӑй тӗллӗнех ӑнланаймасть пулсан;

1- мӗш ҫур ҫулта сасса улӑштармасӑр, тулли сӑмахӑн (хӑш-пӗр сӑмахсене вакласа) минутра 65 сӑмахран кая мар вулать;

2- мӗш ҫур ҫулта сӑмахсене вакламасӑр минутра 80 сӑмахран кая мар, 4-6 йӑнӑш туса вулать; вулани ҫинчен вӗрентӳҫӗ пулӑш- нипе ҫеҫ кӗскен каласа парайрать; сӑвва пӑхмасӑр каласа пама пӗлет, анчах йӑнӑшсем тӑвать, вӗсене вӗрентӳҫӗ пулӑшнипе ҫеҫ тӳрлетет.

«2» паллӑ ҫакӑн пек чухне лартмалла: **вӗренекен ача**

1- мӗш ҫур ҫулта сӑмахсене вакласа (хӑш-пӗрисене тулли сӑмахӑн), такӑна-такӑна, йӑнӑшсем туса, минутра 60 сӑмах таран вулать;

2-мӗш ҫур ҫулта та тулли сӑмахӑн вулаймасть, 6 йӑнӑшран ытларах тӑвать, минутра 70 сӑмах таран вулать; ача текста пӑтраш- тарса, ҫыхӑнусӑр каласа парать, пуплев йӑнӑшӗсем чылай тӑвать, пулӑшмасӑр план тума, вуланин тӗп шухӑшне уҫса каласа пама пӗлеймест; сӑввӑн пысӑк пайне пӑхмасӑр каласа параймасть.

«1» паллӑ ҫакӑн пек чухне лартмалла: вӗренекен ача сӑмах- сене сыпӑкласа вулать, мӗн вуланине ӑнланаймасть, сӑвва пӑхмасӑр калама пачах пӗлмест пулсан.

Литература вулавне пахаланӑ чухне сасӑпа, ӑшра вуланине, ыйтусене еплерех хуравланине шута илмелле. Хакламалли вулав тексчӗн калӑпӑшӗ: 2-мӗш класра - вӗренӳ кӗнекинчи страницӑн 1/4 пайӗ, 3-мӗш класра - 1/3 пайӗ, 4-мӗш класра - 1/2 пайӗ. Вӑл е ку паллӑна мӗншӗн лартнине ӑнлантармалла, ачасене тӗрӗс те ӑнкарса вулама, текста тулашӗпе ӑшлӑхӗ тӗлӗшӗнчен тарӑнрах сӳтсе явса пахалама хавхалантармалла.

Литература вулавне вӗрентӳ ҫулӗнче икӗ хутчен пӗтӗмӗшле тӗ- рӗслесе хаклаҫҫӗ, 1-мӗш ҫур ҫул вӗҫӗнче тата 2-мӗш ҫур ҫул (вӗренӳ ҫулӗ) вӗҫленес умӗн.

Класс тулашӗнчи вулав ӑслайӗсемпе хӑнӑхӑвӗсене тӗрӗслесе хакласси

Вӗренекенсен класс тулашӗнчи вулав пахалӑхне тӗрӗслесе хакланӑ чухне тӗп вырӑнта вулавҫӑн ӑслав ӑслайӗсемпе хӑнӑхӑвӗсе- не шута илмелле. Ҫав шутра, ача-пӑча кӗнекисене пӗлни, вӗсене хӑй тӗллӗнех суйласа илме пултарни, кӗнекене вӗҫне ҫитиччен вуласа тухни, ӑнланса вулани, вулани ҫинчен ҫыхӑнуллӑн каласа пани, кӗнекери ӳкерчӗксем текст ӑшлӑхӗн хӑш самантне сӑнлланине ӑнкарни.

Паллӑна ача эрнере мен чухле вуланине шута илсе лартаҫҫе.

Вулав норми ҫакӑн пек: II класра - 1-мӗш ҫур ҫулта 1,5-3 страница,

2- мӗш ҫур ҫулта 5-10 страница; III класра - 1-мӗш ҫур ҫулта 10-12 страница, 2-мӗш ҫур ҫулта 20-25 страница; IV класра - 1-мӗш ҫур ҫулта 20-25 страница, 2-мӗш ҫур ҫулта 30-35 страница.

Класс тулашӗнчи вулавшӑн вӗренӳ чӗрӗкӗсенчи тата пӗтӗмӗш- ле паллӑна уйрӑммӑн лартмаҫҫӗ, ӑна литература вулавне хакланӑ чухне шута илмелле.

1 класс

Ачасен класс тулашӗнчи вулавне паллӑсемпе мар, сӑмахпа каласа хаклаҫҫӗ. Япӑх каласа хурламалла мар, ачана харкам тӗллӗн кӗнеке вулама хавхалантармалла.

2 класс

«5» паллӑ ҫакӑн пек чухне лартмалла: вӗренекен программӑ- ра кӑтартнӑ (кӑтартманнисене те) пӗрмаях вулать, пӗр-пӗр кӗнекене ыттисенчен унӑн тулаш паллисем (ячӗпе автор хушамачӗ) тӑрӑх уйӑрса илет, кӗнеке авторӗн ячӗ тата унти ӳкерчӗксем тӑрӑх мӗн е кам ҫинчен ҫырнине ӑнкарать, урокра хайлава хӑй тӗллӗн ӑшра вуласа тухма пултарать, вӗрентӳҫӗ ыйтӑвӗсем тӑрӑх кӗнекери сӑнарсене асӑнса тухма тата вӗсене сӑнлама пӗлет, класра халь ҫеҫ е маларах вуланӑ кӗнекесенчи хайлава аса илсе каласа параять; класра вуласа тишкернӗ 1-2 кӗнеке (хайлав) ятне аса илсе калать пулсан.

«4» паллӑ ҫакӑн пек чухне лартмалла: вӗренекен програм- мӑра кӑтартнӑ кӗнекесене вулать, пӗр-пӗр кӗнекене ыттисем хуш- шинчен ун ячӗпе автор хушаматне пӑхса суйласа илеет, кӗнеке авторӗпе ячӗ, ӳкерчӗксем е кӗнеке ячӗпе унти ӳкерчӗксем тӑрӑх мӗн е кам ҫинчен ҫырнине ӑнкарайрать, урокра палӑртнӑ вӑхӑтра хайлава хӑй тӗллӗнех ӑшра вуласа тухаять, вӗрентӳҫӗ ыйтӑвӗсем тӑрӑх кӗнекери сӑнарсене асӑнса тухма тата вӗсене сӑнлама пӗлет, халь ҫеҫ е маларах класра вуланӑ кӗнеке е хайлав ҫинчен каласа параять; уйрӑм темӑпа класра вуласа ушкӑнпа тишкернӗ пӗр-пӗр кӗнекен (хайлавӑн) ятне аса илеет пулсан.

«3» паллă çакăн пек чухне лартмалла: ача кĕнекене вĕ- рентекен аса илтернипе çеç вулать, пĕр-пĕр кĕнекене ыттисенчен унăн паллисем тăрăх вĕрентӳçĕ пулăшнипе çеç уйăрайрать, унăн темине (кам е мĕн çинчен çырнине) кĕнеке хуплашкинчи е текстри ӳкерчĕксем тăрăх çеç ăнкарайрать; урокра палăртнă вăхăтра çĕнĕ кĕнекене пăхса тухать, анчах та вĕрентӳçĕ тупма каланă хайлава хăй тĕллĕн тупаймасть, класра халь çеç е маларах вуласа тухнă кĕнеке çинчен чуххăмăн çеç каласа пама тата сăнарсене асăнса тухма пĕлет, класра вуласа тишкернĕ кĕнекесен ячĕсене хăш-пĕр темăпа çыхăнтарсан çеç аса илме пултараять пулсан.

II класра класс тулашĕнчи вулавшăн асăннă паллăсенчен япăхраххисене лартма юрамасть.

4 класс

«5» паллă çакăн пек чухне лартмалла: ача урок тĕлне кĕне- кене вĕрентӳçĕ асăрхаттармасăрах е пулăшмасăрах вуласа килет, пĕр-пĕр кĕнекене унăн паллисем, вĕрентӳçĕ сĕннĕ тема тата хăйне килĕшни тăрăх ытти кĕнекесенчен çăмăллăнах уйăрса илме пĕлет, вулани çинчен каласа панă чухне хăйĕн мĕн пур вулав ăслайĕсемпе тата хăнăхăвĕсемпе усă курать, калаçăва тимлĕн хутшăнать, текстра пĕр-пĕр вĕçленнĕ шухăша кăтартакан вырăна (эпизода) уйăрса илме, ун çинчен тĕрлĕ мелпе (туллин, кĕскен, сăмахлă ӳкерчĕк туса т.ыт.те) каласа пама пултарать; класс тулашĕнчи вулав урокĕсенче тишкернĕ 1-2 çыравçăн кĕнекисене çăмăллăнах аса илеет пулсан.

«4» паллă çакăн пек чухне лартмалла: ача кĕнекесен ушкă- нĕсенчен вĕрентӳçĕ сĕннĕ темăпа е сĕннĕ списокран хăйне килĕшнĕ кĕнекене çăмăллăнах суйласа илет пулсан; вулани çинчен каласа панă чухне вĕрентӳçĕ асăрхаттарнипе хăйĕн вулав ăслайĕсемпе тата хăнăхăвĕсемпе усă курать, класс тулашĕнчи вулав урокĕсен ушкăнла ĕçне хастар хутшăнать, вулани çинчен вĕрентӳçĕ ыйтăвĕсем е хатĕр план тăрăх каласа панă чухне йăнăшсем тума пултарать, анчах хăйне мĕн килĕшни е килĕшменни çинчен каласа параять; класс тулашĕнчи вулав урокĕсенче тишкернĕ 1-2 çыравçăн кĕнекисене аса илеет, анчах вĕсен ячĕсене асăнса тухнă чухне кăштах йăнăшать пулсан.

«3» паллă çакăн пек чухне лартмалла: ача пĕр-пĕр кĕнекене вĕрентӳçĕ сĕннĕ темăпа суйласа илме пĕлет, анчах класс тулашĕнче вуламалли виçерен сахалтарах вулать, кĕнекене ушкăнпа сӳтсе явас ĕçе хастар хутшăнмасть, класс тулашĕнчи вулав урокĕсенче сӳтсе явнă кĕнекесен авторĕсене аса илме пултарать, хайлавсен ячĕсене асăннă чухне йăнăшсем тăвать.

Класс тулашĕнчи вулавшăн ку класра та япăхрах паллăсем лартмалла мар.

4 класс

«5» паллă çакăн пек чухне лартмалла: ача класс тулашĕн- чи вулав урокне хатĕрленнĕ май илемлĕ литература хайлавĕсене асăрхаттармасăрах вулать, тĕрлĕ пулăшу кĕнекисемпе (справочник, словарь т.ыт.те) усă курать, мĕн вулани тата унăн авторĕ çинчен уçăмлăн каласа парать, ача-пăча хаçат-журналне вуласах тăрать, пĕрремĕш хут тĕл пулнă кĕнекере мĕн çинчен çырнине кӳртĕм, аннота- ци тата вĕçĕнче калани тăрăх чухлама пултарать, кирек мĕнле темăпа та темиçе аворăн, вĕсен кĕнекисен ячĕсене аса илейрет пулсан.

«4» паллă çакăн пек чухне лартмалла: сĕннĕ списокран ача хăйне килĕшекен кĕнекене суйласа илме пĕлет, анчах ку ăслайпа яланах усă курмасть, пулăшу кĕнекисемпе ăнăçсăртарах усă курать, яланах хăй тĕллĕн те мар; ача-пăча хаçат-журналне сайра хутра çеç вулать, кĕнекери кӳртĕмпе, аннотаципе, вĕçĕнче каланипе усă курать, анчах яланах мар; класс тулашĕнчи урок валли хушнă темăпа кĕнеке вуласа килет, урокра литература хайлавĕ çинчен каласа парайрать; класс тулашĕнчи вулавăн кирек хăш темипе те темиçе кĕнекен, вĕсен авторĕсен ячĕсене аса илейрет, анчах тĕп- тĕрĕсех калаймасть.

«3» паллă çакăн пек чухне лартмалла: вĕренекен кĕнеке- не сĕннĕ списокран суйласа илме пĕлет, пулăшу кĕнекипе туп- са панипе çеç усă курма пултарать, ача-пăча хаçат-журналне вуламасть; кĕнекери кӳртĕмпе, аннотаципе, вĕçĕнче каланипе вĕрентекен пулăшнипе çеç усă кураять; çитес урокăн темипе виçере кăтартнинчен сахалтарах вулать, литература хайлавĕ çинчен вĕрентекен пулăшнипе çеç калаять, йăнăшсем тăвать.

Класс тулашĕнчи вулавшăн ку класра та япăхрах паллăсем лартмалла мар.

Çак йăнăшсемпе çитменлĕхĕсем пулсан оценкăна чакарма тивет.

Йăнăшсем:

- вулакан сăмахсене пăсни (сас паллисемпе сыпăксене тата сăмахсене улăштарни, ылмаштарса лартни, сиктерсе хăварни,кĕртсе лартни);

- пусăмсене тĕрĕс лартманни (2-рен ытларах пулсан);
- пĕтĕм текста шухăша кура чарăнусем тумасăр вулани, сасăпа вуланă чухне вулав хăвăртлăхне пăсни, сăмахсене уçăмлă каламанни;
- палăртнă вăхăтра вуласа тухнă текстăн пĕтĕмĕшле шухăшне ăнланманни;
- текст ăшлăхĕ тăрăх лартакан ыйтусене тĕрĕс мар хуравлани;
- текстăн тĕп шухăшне палăртма пĕлменни; вуласа тухнă текстăн тĕп содержанине ăнланнине çирĕплетекен сăмахсемпе çаврăнăшсене тупма пултарайманни;
- каласа панă чухне хайлаври событисен йĕркине пăсни;
- пăхмасăр каласа памалли текста çирĕп пĕлменни;
- сасса улăштармасăр, палăртулăх мелĕсене шута илмесĕр вулани.

Çитменлĕхсем:

- хайлавăн тĕп шухăшне палăртнă чухне кăшт йăнăшни;
- палăртулăх хатĕрĕсемпе вырăнсăртарах усă курни;
- персонаж характерне уçнă чухне палăртулăх хатĕрĕсемпе çителĕксĕртерех усă курни.

Вулав хаклавне йĕркелесси.

Кулленхи хаклав кашни урокрах уйрăм ача е пĕтĕм класс хуравитĕр пулса пырать: текста вулани, хайлав содержанине каласа пани (туллин, кĕскен, суйлавлăн), пăхмасăр е хут тăрăх палăртуллă вулани. Ку, тĕпрен илсен, тишкерекен хайлавсен материалĕ çинче сăмах вĕççĕн пулса иртет. Çыру ĕçĕсем те пулма пултараççĕ – калăпăшĕ тĕлĕшĕнчен пысăках мар ĕçсем (ыйтусене хуравлани, героя е пулăма сăнани), кĕнекепе, ӳкерчĕксемпе тата «Тупмалли» харкам тĕллĕн ĕçлени. Кунта «предложенисене вĕçле», «тĕрĕс хурав туп», «йăнăша туп» евĕрлĕ тата ытти тест заданийĕскм те вырăнлă.

Тематика хайлавне вĕренсе пĕтернĕ тема хыççăн сăмах вĕççĕ тата çыру ĕçĕ урлă ирттереççĕ. Çыру ĕçне тест заданийĕсене пурнăçлаттараса та ирттерме юрать. Анчах та кунта литература вулавĕн уйрăмлăхĕсене тĕплĕн шута илмелле. Иккĕлле хуравлама май пур ыйтусенчен хытă сыхланмалла.

Сасăпа вуланин ***пĕтĕмĕшле (итог) хаклавне*** кашни ачапа уйрăммăн (индивидуально) ирттереççĕ. Тĕрĕслев валли лексикăпа содержани тĕлĕшĕнчен шăл çемми, анчах палламан текст суйласа илеççĕ. Текста суйланă чухне сăмахсене шутне палăртаççĕ (вăтам вăрăмăш сăмахра 6 паллă пулмалла, паллă шутне сас палли те, сăмахсен хушшинчи пушă вырăн та кĕрет). Текста ăнланнине тĕрĕслеме учитель кашни ача валли уйрăм карточка хатĕрлет. Карточкăсенчен ĕçсем пĕтĕмĕшлисем тата дифференциленисем пулма пултараççĕ. Вулав пахалăхне тĕрĕслесе хакланин результачĕсене шута илме учитель çакнашкал схемăпа усă курать.

Вулав пахалăхне хакласа шута илмелли схема

Вĕренекен хушамачĕ	Вулавçăн текстăн тĕп шухăшне ăнланма май пур хăвăртлăхĕ	Йăнăшсемсĕр вулани	Текст содержанинийĕ тăрăх хуравлани	Палăртуллă вулав (малтанах хатĕрленнĕ хыççăн)	Пĕтĕмĕшле оценка

Кашни ачан вулав пахалăхне кашни уйăхрах тĕрĕслесе класс журналĕнче çак виçесем тăрăх хакласа паллă лартаççĕ: (1) тивĕçлĕ хăвăртлăпа, (2) тĕрĕс, (3) ăнланса, (4) палăртса вулани.

«5» паллă – 4 требованине те пурнăçланă пулсан.

«4» паллă – вулав хăвăртлăхĕн виçине пурнăçланă (кашни чĕрĕкрех вăл урăх), анчах ытти виçесенченпĕрипурнăçланман пулсан.

«3» паллă – хăвăртлăх виçи пурнăçланнă, анчах ытти виçесенчен иккĕшĕ пурнăçланман пулсан.

«2» паллă – хăвăртлах виçи пурнăçланнă, анчах ытти 3 виçи те пурнăçланман е хăвăртлăх виçи пурнăçланман, анчах ытти виçесем пурнăçланнă пулсан. Ача харкамлăхне кура, енчен те вăл тĕрĕс те палăртуллă вулать, вуланине ăнланать, анчах та хăвăртлăх виçине кăшт çеç вырнаçаймасть пулсан «2» лартмасан та юрать.

Пăхмасăр калани:

«5» - çирĕп, пулăшмасăрах пăхмасăр калама пĕлет, палăртуллă вулать.

«4» - сăвва пăхмасăр калама пĕлет, анчах хăш-пĕр сăмахсене вырăнĕпе ылмаштарать, йăнăшсене хăех тӳрлетет.
«3» - пăхмасăрах калать, анчах та текста çирĕпех астумасть.
«2» - пăхмасăр каланă чухне йĕркесене пăтраштарать, текста пĕтĕмпех пĕлмест.

Сăвва палăртуллă вулани.

Палăртуллă вулассин виçисем:

1) логика пусĕмĕсене тĕрĕс лартни;
2) чарăнусем туни;
3) тивĕçлĕ интонаципе вулани;
4) тĕрĕс хăвăртлăхпа вулани;
5) йăнăшсăр вулани;

«5» - пур виçесене те тивĕçлипе пурнăçланă пулсан.
«4» - пĕр-икĕ виçине пурнăçлайман пулсан.
«3» - виçесенчен виççĕшĕнчен йăнăшсем тунă пулсан.
«2» - 3 виçерен ытларахăшĕнче йăнăшсем пулсан.

Рольсем тăрăх вулани.

Виçесем:
*1)*харкам сăмахсене вăхăтра вулама пуçласси;
2) тĕрĕс интонаци тăвасси;
3)йăнăшсăр вуласси;
4) палăртса вуласси.
«5» - пур виçесене те пурнăçланă.
«4» - виçесенчен пĕринче йăнăшсем туна.
«3» - виçесечен иккĕшĕнче йăнăшсем тунă.
«2» - виçесенче виççĕшĕнче йăнăшсем тунă.

Вуласа тухнине каласа пани.

«5» - вуланин содержанине харкам тĕллĕнех , йĕркипе, чи кирлине сиктерсе хăвармасăр (туллин е кĕскен, е план тăрăх) каласа парать, ыйтăва тĕрĕс хуравлать, хурава тивĕçлĕ сыпăксене вуласа панипе çирĕплетме пултарать.
«4» - пĕр-икĕ йăнăш тăвать, вĕсене хăех тӳрлетет.
«3» - учитель пулăшнипе каласа парать, вуласа тухнин содержанине йĕркипе каласа пама пултараймасть, пуплев йăнăшесене тăвать.
«2» - вуласа тухнин содержанине каласа параймасть.